

УДК 316.334.56

DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/2413-7979/9.10>

А. Петренко-Лисак, канд. соціол. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПРАВО НА ІДЕНТИЧНІСТЬ У МІСТІ ТА З МІСТОМ

Рецензія на монографію: Мусієздов О.О. *Міська ідентичність у (пост)сучасному суспільстві : монографія / О.О. Мусієздов. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. – 378 с.*

Ключові слова: місто, ідентичність.

"Право на місто" – вже звичне, усталене поняття, яким рано чи пізно, але користується чи не кожен дослідник міста. Артикуляція цього поняття відбулась завдяки таким теоретикам і дослідникам міста, як А. Лефевр та Д. Гарві. Надалі поняття інструменталізувалося до рівня впливового аргументу в комунікаціях між міськими адміністраціями та активними містянами, які в плинні повстаючого урбаністичного руху постали як супротивниками, так і партнерами у вирішенні міських проблем: від комунальних до ідеологічних. Право бути містянином вже не пов'язане з правом на реєстрацію і правом на проживання; право на місто – це право активної співучасті кожного, хто вважає за потрібне впливати на міське життя задля власного комфортного життя в ньому, апріорі вважаючи, що решта містян тільки підтримають його альтруїстичні гуманістичні прагнення. Та чи тільки право на місто є радикальним, вимогливим та вкрай активним? Чи можливе право на місто в повільній, рутинній реалізації? Чи право на місто – це право ідентифікації себе з містом, – від якої і розпочинається шлях розбудови міського життя? Лефевр вбачав право на місто в процесі активного творення міського простору через перетворення суспільних відносин, творення просторів рівного доступу з мрією на зниження рівня соціальної нерівності; право на місто фактично завойовується. Гарві, також акцентуючи на боротьбі, вбачав правом на місто не просто свободу доступу до просторів міста, його ресурсів і прийняття міських рішень, але передусім як право на колективне перетворення міста, де кожен містянин свідомо асоціює себе і свою долю з містом. Тож бути містянином – це право чи обов'язок, вимушеність чи плин повсякденного життя?

Маркери міської ідентичності автор монографії "Міська ідентичність у (пост)сучасному суспільстві" Олексій Мусієздов шукає у відповіді на запитання "що таке місто?" – і власне його відповідь, яка простягається на увесь простір тексту монографії, з тривалими і короткими зупинками інтерпретацій, що спираються на досить розгорнутий перелік авторитетів, які кожен свого часу і простору прагнули описати феномен міста, – зрештою, постає у форматі ґрунтового тексту, що містить розгорнуті теоретичні описи "концептуальних артефактів" ідейних авторитетів дослідження міської тематики в соціології (передусім Г. Зіммеля, М. Вебера, Р. Парка, Л. Вірта), у філософії та урбаністиці (зокрема, К. Лінча, А. Лефевра, С. Сассен). Загалом важко зазначити авторів, яких би не згадав у даній монографії автор, описуючи і досліджуючи той чи інший аспект міста, міської айдентики та ідентичності.

Місто – це територія, – автор монографії зупиняється на описі явища територіальності як просторового суспільного феномену, який неможливо обійти повз, аналізуючи місто. В пошуку відповіді того, як місто здобувається у свідомості його мешканців, автор без права оминати визначення самої ідентичності, нюанси її термінологічної історії в науці, прямує свої пошуки на відповіді на запитання: "Що таке "міська ідентичність? Як вона формується та відтворюється? Чи сприяє вона подоланню роз'єднаності міських груп та спільнот? Яких особливостей вона набуває у (пост)сучасному суспільстві? Як усе це проявляється у

випадку українських міст?". Шлях опису ідентичності пролягає крізь пошуки її інтерпретацій у філософії та психології, з поступовим переведенням акцентів у соціологічне русло: від індивідуалістичної особистісної самототожності до соціальної класифікаційної (само)ідентифікації. *Місто – це місце і місця*, яким притаманні феноменологічні обриси і форми. Пошук і знаходження міськості у свідомості індивідів – це шлях крізь їхні ментальні моделі, їхню рецепцію оточення і реакції на специфічні подразники міської культури і способів життя.

Місто – це спосіб життя, – автор монографії йде шляхом його опису, зокрема, зупиняючись на ідеях радянських вчених, – що важливо, адже в роботі подані результати дослідницьких розвідок автора в таких ніби абсолютно несхожих українських містах, як Львів та Харків, але історія радянського періоду яких залишила суттєвий відбиток як на їхній архітектурній і образній презентації, так і у свідомості мешканців і туристів.

Місто – це спільноти, і автор розкриває в монографії соціогрупові аспекти міських соціальних утворень. Спираючись на ґрунтовні ідеї Ф. Тенніса, він також окреслює ідеї специфіки міського співжиття/сусідства від американських дослідників, адже, напевно, подібні дослідження за радянського періоду не представлені настільки ґрунтовними аналізами та узагальненнями. Аналізуючи спільнотність міських соціальних утворень, автор зупиняється на ролі креативного класу, який поступово займає ключові позиції міської еволюційності в культурному, економічному та політичному аспектах розвитку сучасних міст. *Місто – це уявлена спільнота*, зазначає автор і прямує соціологічним шляхом крізь економічні і політичні теорії визначення суспільних утворень. Уявленість, як категорія, важлива у визначеності міської ідентичності, адже схиляє до образності, ейдентичності та "картинності".

Місто – це образ. Через етимологію та метафори образу міста монографія виводить читача на міську семіотику і референтні групи, які в комплексі викарбовують у індивіда ціннісні орієнтири, завдяки яким він визначається у власних поглядах, оцінках, судженнях, потребах, але які в генералізованому форматі власне й творять міську культуру і, звісно, групову міську ідентичність.

Місто – це простір потоків у глобалізованому світі, – автор, спираючись на ідеї М. Кастельса та З. Баумана, прагне представити місто в моделі плинності, яка виступає ключовим маркером (пост)сучасного суспільства, в часовий формат якого поставлені місто і міська ідентичність у даній монографії.

Місто – це публічні простори. В цьому руслі автор прямує шляхом з'ясування "публічності" міських просторів, прослідковуючи вивчення цього феномену авторитетними дослідниками широкого спектра теорій.

Місто – це ідентитет. *Міська ідентичність – результат ідентифікації індивіда з уявленою міською спільнотою*.

Міська ідентичність розгортається в повсякденні, вихід на цю тезу представлений аналізом концептуальних засад життєвої тривалості, яка, будучи вираженою

поняттям повсякдення, визначає і впливає на міське самовизначення особистості.

Міська ідентичність конструюється як ефектом емерджентності сил окремих індивідів, так і соціальними технологіями, втіленими через міські події (свята, зокрема), бренди, політику пам'яті та офіційну ідеологію адміністрацій.

Автор не спереचाється з авторитетними дослідниками ідентичностей, міста, соціальних спільнот, а комплексно акумулює їхні теоретичні, концептуальні та методологічні відкриття в генералізований монографічний продукт. Узгодницька тональність монографії демонструє можливість комплексності окремих теорій та класифікацій у спільну інтерпретативну модель. Спроба переосмислення автором ідеї міської ідентичності крізь призму дискусійності вийшла досить мирною і неконтроверсійною. Як результат, аспектами міської ідентич-

ності автор виводить повсякденний, культурний та функціональний, які постають завдяки таким способам ідентифікації, як узвичаєння, культурне інсценування та функціональна задоволеність (разом з протестною активністю), які, у свою чергу, є похідними від міста як ідентитету в його глобальному та локальному аспектах. Єдине, чого вкрай не вистачає в даному монографічному екскурсі до міської ідентичності, це потужного акценту на (пост)сучасності, про яку заявлено в назві. Окремі острівки звернення автора до таких маркерів сучасності, як плинність, потоки та уявленість, присутні і доречні, але в цілому хотілося б більше відчувати і обмірковувати саме ефекти "пост"сучасності в нинішньому поступі сьогодення міст і міського життя, міської ідентичності та її трансформаціях.

Надійшла до редколегії 15.01.18

Alla O. Petrenko-Lysak, PhD in sociology, Assoc. Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE RIGHT TO THE IDENTITY IN THE CITY AND WITH THE CITY

Keywords: city, identity.